

Medborgare och riksdagsledamöter tycker om demokratis spelregler

Docent HENRIK OSCARSSON
Valforskningsprogrammet
Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet

En klassisk författningspolitisk diskussion gäller huruvida medborgare bör göras *direkt* delaktiga i utformningen av grundlagarna eller om sådana uppgifter istället bör skötas *indirekt* av parlamentariskt sammansatta kommittéer bestående av experter och folkvalda?

Det finns goda argument för båda lösningarna. Å ena sidan är det i grundlagarna som centrala element i samhällskontraktet mellan staten och dess medborgare återfinns: vilka fri- och rättigheter medborgare garanteras av staten och under vilka omständigheter staten har möjlighet att inskränka dem. I grundlagen fastställs den maktpolitiska infrastrukturen för ett land: valsysteemets utformning, relationen mellan regering och riksdag och mellan staten och kommunerna. Här återfinns regler för maktövertagande och regeringsbildning och statsministerns befogenheter. Här skyddas minoriteters rättigheter och här läggs hinder för majoritetsförtryck. Och här finns regler för att förändra reglerna och för att övervaka reglernas efterföljd. Länders författningar är dessutom – om än i varierande utsträckning – viktiga symboler för nationell identitet. Därför är det rimligt att medborgarna bör engageras och tillfrågas vid de tillfällen då grundlagens innehåll förändras.

Å andra sidan är grundlagsfrågor juridiskt och maktpolitiskt komplicerade. Grundlagarna har en högre valör och är svårare att ändra än annan lagstiftning. Huvudidén med grundlagarna är att skapa stabilitet och förutsebarhet för en ordnad politisk maktkamp. Tillfälliga politiska majoriteter eller folkopinioner skall inte tillåtas ha ett direkt genomslag på den demokratiska rättsstatens grundläggande regler. Parlamentariskt breda och mycket långsiktigt hållbara lösningar eftersträvas. Därför är det rimligt att medborgarnas förtroendevalda repre-

sentanter får tid på sig att bereda och utforma reformförslag och därefter ta långsiktigt ansvar för beslut om förändringar.

Australien och Sverige har valt två helt olika modeller för demokratiskt beslutsfattande i grundlagsfrågor. I Australien har man hållit inte mindre än fem nationella folkomröstningar om grundlagsändringar sedan 1970. Sverige har konsekvent valt att låta parlamentariska kommittéer utreda och ta fram förslag på grundlagsreformer. De etablerade politiska partierna har kommit att ha stort inflytande över utformningen av demokratins spelregler.

Sverige har en i många hänseenden positiv tradition med politisk konsensus kring författningspolitiska beslut. Partierna har genom åren ansträngt sig för att finna kompromisser som alla riksdagspartier kan gå med på. Men det är inte självklart att summan av partiintressen leder till allmänintresse i grundlagsfrågor. Och det är inte självklart att de för dagen etablerade partierna – vars företrädare är att betrakta som ett slags ”tillfälliga besökare” i det demokratiska systemet – ensamt skall ha makten över de spelregler som bestämmer villkoren för alla andra potentiella eller framtida aktörer som önskar vinna stöd för sin politik genom allmänna val.

Statsvetenskapliga analyser av svensk författningspolitik och redogörelser från inblandade aktörer i memoarer och dagboksanteckningar har ofta karakteriserat det politiska spelet om spelreglerna som mycket pragmatisk och styrt av kortsiktig närsynthet. De många och långa författningsutredningar som föregick vår nuvarande grundlag präglades ofta av dagspolitiska trätoämnen. Dess slutliga utformning blev en i många stycken märklig kompromiss mellan partiintressen. Partiernas ståndpunkter i många författningsfrågor tenderar att vara starkt utfallsstyrt: positionstaganden färgas av partiernas framgångar eller motgångar vid det senaste valet.

De förändringar som ägt rum i vårt valsysteem efter olika parlamentariskt sammansatta utredningar har alla haft karaktären av kompromisser mellan snäva partiintressen. Den svenska demokratins gällande spelregler är resultatet av förhandlingar och kohandel snarare än väl sammanhållna författningspolitiska ideologier (von Sydow 1989; Rudholm & Stjernqvist 1996; Kjellgren 2001; Petersson & Mattson 2003).

Huvudalternativet till parlamentariskt sammansatta kommittéer – att exempelvis anordna folkomröstningar eller grundlagskonvent kring författningspolitiska reformer – har aldrig varit något riktigt hett alternativ i Sverige. Trots att det funnits förslag till grundlagskonvent i Österrike och inom EU har den politiska viljan att engagera medborgare i debatt, beredning och beslut inte varit tillräckligt stark

för att detta alternativ på allvar skulle övervägas.¹ Dagens svenska politiker tycks i praktiken alltjämt dela Tage Erlanders uppfattning att *”folks intresse för författningsfrågor är så pass ringa, att varje försök att sätta massorna i rörelse, lär misslyckas”* (citerad i von Sydow 1989:165).

På papperet står Sverige nu inför den mest genomgripande översynen av grundlagarna på närmare fyrtio år. Behovet av en översyn och av nya reformer har enligt många bedömare vuxit sig allt starkare under de decennier som förflutit sedan de senaste stora författningsreformerna. 2004 års grundlagskommitté har som direktiv att se över hela regeringsformen (Dir 2004:96). I direktiven har Sveriges medborgare något av en huvudroll: Den uttalade målsättningen med kommitténs arbete är att föreslå spelregelförändringar som kan *”stärka och fördjupa den svenska folkstyrelsen, att öka medborgarnas förtroende för demokratins funktionssätt och öka valdeltagandet”*. Men i själva processen – arbetet med att fundera kring den svenska demokratins problem, värdera olika konstitutionella alternativ och utarbeta författningspolitiska reformer – lyser såväl medborgare som organiserade intressen med sin frånvaro även den här gången.

Medborgaropinionen i författningspolitiska frågor

Den här rapporten handlar om vad svenska folket och deras förtroendevalda riksdagsledamöter anser i ett antal aktuella författningspolitiska sakfrågor. Rapporten är organiserad efter två huvudfrågeställningar: 1) Hur ställer sig medborgare och förtroendevalda riksdagsledamöter till olika förslag till grundlagsförändringar? 2) I vilken utsträckning är de förtroendevaldas åsikter om olika förändringsförslag representativa för medborgarna?

Frågeställningarna har omedelbar relevans för problematiken kring huruvida medborgarna bör göras direkt delaktiga i arbetet med grundlagsreformer eller om det bör delegeras till förtroendevalda genom att tillsätta parlamentariska kommittéer. För det första är det svårt att förneka att medborgarna är centrala aktörer i ett demokratiskt samhälle – själva målsättningen med ett demokratiskt styrelseskick är att nå politisk jämlikhet och folkviljans förverkligande. Därför är det under alla omständigheter intressant att studera vad medborgarna anser i frågor som rör de demokratiska spelregler under vilka de själva agerar, i första hand som väljare i samband med valen.

¹ Flera tunga riksdagsmotioner av namnkunniga partiföreträdare har fört fram idén om att anordna ett nationellt grundlagskonvent som ett viktigt inslag i grundlagskommitténs arbete. Se t ex Henrik von Sydows (m) motion 2003/04:K431, Lars Leijonborgs m fl och Tobias Krantz (fp) motioner 2004/05:K285 2005/06:K450 och Kerstin Lundgrens m fl (c) motion 2004/05:K323. Trots stor borgerlig enighet om att tillkalla ett grundlagskonvent och trots att de borgerliga partierna kunde bilda en gemensam regering 2006 har grundlagsutredningen inte fått några tilläggsdirektiv som handlar om att genomföra ett nationellt grundlagskonvent.

För det andra skapar opinionsmätningar av svenska folkets attityder till demokratins spelregler en möjlighet att göra jämförelser med elitnivån: vi kan undersöka åsiktsöverensstämmelsen mellan väljare och valda. Om medborgarna visar sig ha ungefär samma uppfattningar som sina förtroendevalda i frågor som rör grundlagsförändringar är det kanske inte särskilt problematiskt att låta parlamentariskt sammansatta kommittéer arbeta fram förändringsförslagen (såvida man inte tillskriver medborgardeliberation ett stort egenvärde i processen att bygga en ny svensk grundlag). Men om det visar sig existera stora åsiktsskillnader mellan medborgarna och deras representanter är det ett större problem att spelarna är med och skriver sina egna spelregler utan ett direkt engagemang från folket. Åsiktsrepresentativitet är härvidlag ett lika centralt utvärderingskriterium för folkviljans förverkligande i författningspolitiska frågor som i andra politiska frågor.

Att ta hjälp av opinionsundersökningar för att studera medborgarnas attityder till olika förslag om förändringar av det svenska folkstyret är mycket ovanligt. Den första systematiska studien av medborgarnas demokratiopinioner genomfördes på uppdrag av Demokratiutredningen och publicerades i skriften *Demokratiopinioner* (Oscarsson 1999). Ett frågebatteri togs då fram för att ingå i 1998 års RiksSOM-undersökning. Batteriet innehöll tio förslag till förändringar av demokratins spelregler, som till exempel att sänka fyraprocentspärren, sänka rösträttsåldern till 16 år, införande av medborgarremisser och att anordna fler nationella och kommunala folkomröstningar.

Fokus i *Demokratiopinioner* lades vid att analysera svarsmönster i syfte att försöka identifiera och karaktärisera sammanhållna demokratiideologier bland svenska folket. Huvudslutsatsen var att medborgarnas åsikter om demokratiförändringar inte formar någon stark sammanhållen åsiktsdimension. Några stora partiideologiska skillnader kunde inte återfinnas på medborgarnivån. Medborgaropinionen i frågor som rör demokratins spelregler karaktäriserades som svagt utvecklad. Personer som hyste misstro mot politiker och personer som uttryckte missnöje med hur svensk demokrati fungerar tillhörde de mest förändringsbenägna, alldeles oavsett vad förändringarna handlade om (1999:54).

Ett överraskande resultat från *Demokratiopinioner* var att några av de mest populära förslagen var de som i praktiken skulle kunna leda till *mindre* av direkt folkligt inflytande över politiken. Att överlåta viktiga beslut till experter (mer tjänstemannainflytande) och att minska antalet riksdagsledamöter (lägre grad av riksrepresentativitet och beskuren representation) var utomordentligt omtyckta förslag som stöddes av en klar majoritet av svenska folket.

Mikael Gilljam och Ola Jodal genomförde en ambitiös undersökning av medborgarnas demokratiopinioner byggd på 2001 års SOM-undersökning (Gilljam & Jodal 2002). De undersökte medborgarnas inställ-

ning till två konkurrerande demokratimodeller: den valdemokratiska och den deltagardemokratiska. När modellerna ställdes mot varandra var svenska folkets inställning betydligt mer positiv till det valdemokratiska idealet än det deltagardemokratiska. Men när det gällde inställningen till mer konkreta åtgärder visade Gilljam och Jodal att det fanns en klar opinionsövertikt för deltagardemokratiska förslag såsom att anordna fler folkomröstningar och att öka brukarinflytandet över t ex skola och barnomsorg.

Svenska folkets demokratiopinioner 2006

Inom ramen för 2006 års SOM-undersökning genomfördes på uppdrag av grundlagsutredningen en undersökning av vad svenska folket tycker om olika förändringar av demokratins spelregler. Huvudsyftet med uppdraget är att genomföra en uppföljning av Demokratiopinioner. Har svenska folket förändrat eller förädlat sina demokratiopinioner sedan 1998 då den senaste större kartläggningen genomfördes (Oscarsson 1999)?²

Figur 1 Frågeserien om författningsförändringsförslag i RiksSOM-undersökningen 2006

Fråga 22 I debatten om demokratin i Sverige diskuteras olika förslag till förändringar. Vad tycker du om följande förslag?

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag
Sänka rösträttsåldern till 16 år i alla val	☐	☐	☐	☐	☐
Sänka fyraprocentsspärren till riksdagen	☐	☐	☐	☐	☐
Genomföra fler nationella folkomröstningar	☐	☐	☐	☐	☐
Genomföra fler kommunala folkomröstningar	☐	☐	☐	☐	☐
Genomföra val till riksdag och kommun vid olika tidpunkter	☐	☐	☐	☐	☐
Minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år	☐	☐	☐	☐	☐

Mot bakgrund av bristande opinionsbildning, intresse och debatt kan man rätteligen fråga sig om det överhuvudtaget är meningsfullt att undersöka medborgaropinionen i författningpolitiska frågor. Med några få undantag kan partiernas ståndpunkter förväntas vara mycket okända för väljarna. Det bedrivs sällan opinionsbildning i grundlagsfrågor. I samband med valrörelserna står författningpolitiska frågor mycket långt ned på dagordningen. Även om tillblivelsen av grundlagsutredningen kan anses ha bidragit till att stimulera det offentliga

² En detaljerad metodrapport om RiksSOM-undersökningen 2006 återfinns i SOM-institutets årliga rapport (Nilsson 2007).

samtalet om författningspolitiska frågor kan man knappast finna belegg för att det pågår någon omfattande opinionsbildning från någon aktör.

Vi menar dock att medborgarresponserna på olika förslag – hur osmälta de än må vara – ger en bra indikation på hur eventuella förändringar kan komma att tas emot av medborgarna. Även omogna opinionsyttringar kan potentiellt ha stor betydelse när förslagen till förändringar av valsystemet läggs. Dessutom finns ett stort värde i att genomföra undersökningar av i vad mån medborgarnas åsikter i grundlagsfrågor överensstämmer med deras förtroendevaldas åsikter.

Men det finns förstås gränser för vilka typer av författningspolitiska förslag som det är rimligt att låta hela svenska folket ta ställning till. Alltför tekniskt komplicerade detaljfrågor bör undvikas. De allra flesta medborgare går inte omkring med helt uppdaterade kunskaper om demokratins spelregler. Att fråga vilken första devisor vi skall ha i vårt jämkade uddatalssystem för mandatfördelning är – även om det potentiellt kan ha stora konsekvenser för maktrelationer i samhället – inte särskilt meningsfullt. Vi har strävat efter att använda oss av författningspolitiska förslag som formulerats av aktörer som varit aktiva i debatten och som därför varit föremål för bredare diskussioner under längre tid. Hit hör förslag som t ex sänkt rösträttsålder, bruket av nationella och kommunala folkomröstningar, sänkta riksdagsspärrar och skilda valdagar. Sådana förslag kan sägas vara igenkända av åtminstone den politiskt intresserade medborgare som någorlunda följer svensk politisk inrikesdebatt. Alla förslag gäller områden där nästan alla medborgare har egna erfarenheter i rollen som väljare.³

Det är på sin plats att poängtera att opinionsstudier av det här slaget inte under några omständigheter kan betraktas som ett slags ersättning för ett regelrätt grundlagskonvent. Så länge vi inte anordnar nationella medborgarpaneler eller grundlagskonvent där slumpvist utvalda medborgare får möjlighet att under ordnade former sätta sig in i grundlagsfrågor kan vi aldrig få reda på vad en mer *informerad* folkopinion egentligen anser om demokratins spelregler och i vilken riktning de de bör förändras. De opinioner i författningsfrågor som här rapporteras om bör därför betraktas som icke-delibererade opinioner (Fishkin 1997). Huruvida en mer informerad folkopinion skulle tycka annorlunda än de svarande i SOM-undersökningen 2006 är mycket svårt att ge ett svar på utan att genomföra ett fullskaligt samhällsve-

3 Samtidigt är det viktigt att konstatera att antalet träffar i mediearkivet på söktermer som "skilda valdagar", "rösträttsålder", "kommunala folkomröstningar" och "fyraprocentsspärr(-en)" inte är särskilt många per år under de senaste femårsperioden; ingen av söktermerna får fler än 50 träffar. Mediediskussionerna kring de konkreta förslag vi använt i undersökningen är alltså inte särskilt omfattande. Det finns också en tydlig valårseffekt: Under valåren (2002 och 2006) är antalet träffar betydligt fler än under mellanvalsperioderna. Det finns få indikatorer på att diskussioner kring de här frågorna har blivit vanligare sedan 2002. De håller sig stabilt på en låg nivå.

tenskapligt experiment (medborgarpanel) eller ett nationellt grundlagskonvent.⁴

Vad tycker medborgarna?

Vad är svenska folkets inställning till olika författningspolitiska förslag? I tabell 1 redovisas medborgarnas inställning till de sex förslag på förändringar som ingick i vår frågeserie i 2006 års RiksSOM-undersökning. Där återfinns även jämförbara mätningar från tidigare SOM-undersökningar 1998 och 2000. I det kommande avsnittet redovisas också opinionsstödet för de olika förslagen i olika grupper av medborgare (tabell 2 och 3). En fullständig redovisning av resultaten återfinns i rapportens appendix.

Innan vi påbörjar en mer detaljerad genomgång av opinionsyttringarna är det på sin plats att göra en mer samlad bedömning av svarsmönstren. Har medborgarna överhuvudtaget åsikter om de förslag som presenteras? Förekommer fler åsiktsyttringar idag än för ett knappt decennium sedan då den senaste undersökningen genomfördes?

Resultaten visar att det finns få tecken på ökad åsiktsbildning bland medborgarna. För flera av förslagen uppgår andelen som tycker att förslagen är "varken bra eller dåligt" till närmare 35 procent. Det är inte några ovanliga nivåer för attityder till förslag som inte äger centralitet i samhällsdebatten. Ambivalenta attityder behöver inte nödvändigtvis indikera en icke-åsiikt, men i avsaknad av andra flyktalternativ av typen "vet inte" indikerar höga andelar varken eller-svar en låg beredskap att ta ställning till förslagen. Åsiktsförekomsten är här liten

4 Ett grundlagskonvent i mindre skala genomförs sedan hösten 2004 inom ramen för grundutbildningen i statsvetenskap vid Göteborgs universitet. Under sju veckor ges statsvetarstudenterna möjlighet att studera in sig på utländska politiska system, svensk författningshistoria, svensk författningsspolitik och svensk demokrati. I det efterföljande grundlagskonventet har studenterna till uppgift att på basis av grundlagsutredningens direktiv utforma förslag till förändringar av den svenska demokratins spelregler. De delas slumpmässigt in i nio aktörsgrupper varav sex är intressegrupper: de stora partierna, de små partierna, medborgarna, kommuner- och landsting, intresseorganisationerna, och tre är expertgrupper: tjänstemän, jurister, ekonomer och statsvetare. Utifrån sina individuellt tilldelade roller har aktörsgrupperna till uppgift att tillsammans utarbeta en problembeskrivning av vad som är bekymmersamt med den nuvarande svenska demokratin, en grundlagsvision om vilka konstitutionella förändringar som behövs för att åtgärda problemen och en strategi för att i förhandlingar med övriga aktörsgrupper lägga fram betänkanden med förslag på förändringar inom sammanlagt nio olika författningspolitiska områden: 1. Sveriges framtida statsskick, 2. regeringsbildning och regeringens organisering, 3. kammarsystemet: den lagstiftande makts organisation, 4. den konstitutionella kontrollen, 5. det lokala självstyret, 6. politisk representation, 7. det direktdemokratiska inslaget, 8. Demos, 9. Individuella fri- och rättigheter. Grundlagskonventet vid Statsvetenskapliga institutionen tilldelades Göteborgs universitets pedagogiska lagpris 2006. Grundlagskonventet pågår åtminstone så länge grundlagskommittén arbetar. Grundlagskonventet är självdokumenterande och genererar ständigt nya typer av författningspolitiska idéer och innovationer. Resultaten från grundlagskonventet kommer att sammanställas i någon form under 2008.

(Gilljam 1988). Det handlar om sakfrågor som svenskarna inte har anledning att fundera över varje dag, alternativt frågor där svenskarna inte snabbt kan härleda några kristalliserade åsikter från mer etablerade ideologier som t ex vänster-högerideologi eller ta genvägen via kunskaper om det egna partiets ställningstaganden i sakfrågorna. Några uppenbara tecken på en kristallisering av åsikter i författningspolitiska frågor mellan 1998 och 2006 finns inte i materialet. Undantaget är möjligen förslaget om att korta mandatperioderna från fyra till tre år där andelen ”varken bra eller dåligt”-svar minskat från 31 till 24 procent.

Sänka rösträttsåldern till 16 år

Ett förslag där nästan alla medborgare tycks ha en mycket klar uppfattning är frågan om sänkt rösträttsålder. Det är alltså ett mycket impopulärt förslag. Sedan 1921 har Sverige liksom många andra västeuropeiska länder successivt sänkt rösträttsåldern från 23 till nuvarande 18 år. Diskussioner om att fortsätta sänka rösträttsåldern återfinns i alla etablerade demokratier (Martinsson 2007), men bortsett från några försök i ett par nordtyska delstater finns få indikatorer på att en sådan utveckling skulle vara nära förestående.

SOM-undersökningen 2006 visar att det bland svenskar finns ett mycket svagt stöd för att fortsätta att utvidga rösträtten. Opinionsen är mycket stabil. Andelen svenskar som anser att förslaget är ganska bra eller mycket bra är endast omkring tio procent. Sjuttiosex procent avfärdar förslaget som ganska eller mycket dåligt (se tabell 1). Om svenska folket fick bestämma skulle 18 år gälla för rösträtt även i framtiden.

Liksom i tidigare studier finns ett mycket tydligt samband mellan ålder och inställning till rösträtt för 16-åringar (se tabell 2). Ju äldre man är desto mer negativ till förslaget. Alla åldersgrupper är dock övervägande negativa, så även den allra yngsta gruppen 15-19 år. Jämförelser tillbaka till 1998 visar dock att de allra yngsta blivit något mindre negativa. Andelen 15-19-åringar som tycker att sänkt rösträttsålder är ett mycket eller ganska bra förslag har ökat från 27 procent till 32 procent mellan 1998 och 2006.

Tabell 1 Svenska folkets åsikter om sex förslag till förändring av demokratins spelregler 1998, 2000 och 2006 (procent, balansmätt)

förslag		++	+	o	-	--	summa procent	opinions balans
sänka rösträttsåldern till 16 år i alla val	1998	2	7	14	33	44	100	-68
	2000	3	6	14	34	43	100	-68
	2006	2	8	14	31	45	100	-66
sänka fyraprocentspärren till riksdagen	1998	4	7	29	28	32	100	-49
	2006	2	7	24	30	37	100	-58
genomföra fler nationella folkomröstningar	1998	12	27	38	15	8	100	+16
	2000	9	29	35	19	8	100	+11
	2006	8	24	37	20	11	100	+1
genomföra fler kommunala folkomröstningar	1998	11	29	35	16	9	100	+15
	2000	11	34	34	15	6	100	+24
	2006	9	34	33	17	7	100	+19
genomföra val till riksdag och kommun vid olika tidpunkter	1998	12	16	34	19	19	100	-10
	2000	11	23	34	18	14	100	+2
	2006	5	12	35	25	23	100	-31
minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år	2000	10	16	31	24	19	100	-17
	2006	6	11	24	26	33	100	-42

Kommentar: Resultaten är hämtade från SOM-undersökningarna 1998, 2000 och 2006 och bygger på 1 550-1 700 personer vid varje undersökningstillfälle. De fem svarsalternativ som erbjöds var ++ = "mycket bra förslag", + = "ganska bra förslag", o = "varken bra eller dåligt förslag", - = "ganska dåligt förslag", samt -- = "mycket dåligt förslag". Opinionsbalansmättet visar andelen positiva till förslaget minus andelen negativa till förslaget.

Miljöpartiet tillhör de partier som starkast driver frågan om sänkt rösträttsålder. Men uppenbarligen går man här emot majoritetsuppfattningen i det egna partiet: även bland mp-sympatisörer är knappt var femte (18 procent) mp-sympatisör positiv till att sänka rösträttsåldern (se tabell 3).

Sänka fyraprocentspärren

Tanken att sänka fyraprocentspärren till riksdagen är inte heller ett särskilt populärt förslag bland svenska folket (se tabell 1). Folkopinionen i frågan har också blivit något mer negativ sedan 1998: opinionsbalansen har förändrats från -49 till -58 procentenheter. Möjligen handlar det om en effekt av att ett i väljarkåren mycket illa omtyckt parti, sverigedemokraterna, närmade sig fyraprocentspärren i 2006 års val och fick 2,9 procent av rösterna.

Tabell 2 Åsikter om sex förslag till förändringar av demokratins spelregler i olika grupper 2006. Andel som anser att förslagen är ganska bra eller mycket bra (procent).

	sänka rösträttsåldern till 16 år i alla val	Sänka fyraprocentspärren till riksdagen	genomföra fler nationella folkomröstningar	genomföra fler kommunala folkomröstningar	genomföra val till riksdag och kommuner vid olika tidpunkter	minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år	antal svarande
samtliga	10	9	32	43	17	17	1567
kvinnor	9	9	32	44	15	18	814
män	12	10	32	43	19	16	753
15-19 år	32	14	36	35	10	15	105
20-24 år	14	5	49	56	17	29	72
25-29 år	20	8	39	47	12	13	106
30-39 år	13	9	42	55	16	17	239
40-49 år	10	11	36	51	18	15	278
50-59 år	6	7	30	42	17	17	286
60-75 år	6	8	23	35	19	19	376
76-85 år	4	9	16	27	19	18	105
låg utbildning	11	11	28	34	13	22	354
medellåg utbildning	12	11	35	45	17	18	493
medelhög utbildning	9	6	36	48	15	16	301
hög utbildning	8	6	29	47	22	12	394
ren landsbygd	12	8	38	46	12	11	228
mindre tätort	10	9	31	40	16	20	391
stad eller större tätort	10	8	31	44	18	19	696
Stockholm, Göteborg och Malmö	10	11	33	45	20	15	236
mkt/ganska stort förtroende	10	9	27	45	19	13	324
varken stort eller litet förtroende	10	7	29	41	16	15	604
ganska litet förtroende	9	9	40	50	13	18	301
mycket litet förtroende	12	14	43	50	22	29	148
mycket intresserad av politik	11	10	34	51	26	13	192
ganska intresserad av politik	8	7	35	48	18	15	685
inte särskilt intresserad av politik	11	10	30	39	14	20	574
inte alls intresserad av politik	19	8	22	22	7	20	91
diskuterat politik							
ingen gång	12	12	21	28	13	21	223
någon gång under 12 m	13	4	31	40	9	18	143
någon gång i halvåret	10	6	33	39	19	17	100
någon gång i kvartalet	8	7	30	41	15	16	155
någon gång i månaden	9	7	30	46	16	15	365
någon gång i veckan	8	9	38	52	19	16	345
flera gånger i veckan	14	12	39	48	20	16	185

Kommentar: Resultaten är hämtade från SOM-undersökningen 2006. Siffrorna i tabellen visar andelen som anser att förslaget är "mycket bra" eller "ganska bra". Observera att antalet svarande i respektive kategori varierar något mellan de olika frågorna. För detaljer, se Appendix.

Man kan förvänta sig att de mindre partiernas sympatisörer skulle vara mer positiva till en sänkt riksdagsspärr. Men sambandet mellan partisympati och åsikt är svagt. Bland miljöpartiets och sverigedemokraternas sympatisörer finns visserligen en mindre avog inställning till förslaget att sänka riksdagsspärren – men ändå övervägande negativt även bland dessa partiers sympatisörer (se tabell 3).

Nationella och kommunala folkomröstningar

Fyraprocentsspärren och rösträtt från 18 år är väl inarbetade spelregler i den svenska valdemokratin. Det kan vara svårt att föreställa sig effekterna av sänkta riksdagsspärren eller sänkt rösträttsålder. Men vi ställde också frågor om saker som medborgarna kan relatera till och som de har egna direkta erfarenheter av – nationella och kommunala folkomröstningar.

Sverige har erfarenhet av sex nationella folkomröstningar. Den långa trenden när det gäller svenskarnas generella inställning till folkomröstningar är försiktig; andelen som anser att vi bör vara sparsamma med folkomröstningar i framtiden har enligt valundersökningarna ökat för varje tillfälle vi anordnat en folkomröstning: 51 procent 1980, 62 procent 1994 och 67 procent 2003. Erfarenheterna av de folkomröstningar som faktiskt hållits är mer positiva; andelen som anser att det var rätt att utlysa folkomröstning ”i det här fallet” har ökat från 40 procent 1980 till 75 procent 1994 och 60 procent 2003 (Oscarsson & Holmberg 2004).

Svenskarna har i tidigare SOM-mätningar varit försiktigt positivt till förslaget att ”anordna fler nationella folkomröstningar”. Men efter den senaste nationella erfarenheten – 2003 års folkomröstning om införande av euron – har opinionen blivit något mer tveksam. I SOM 2006 är lika många positiva som negativa till förslaget (opinionsbalans +1).

Inställningen till folkomröstningar vet vi sedan tidigare samvarierar med partiideologi. De partisympatisörer som är tydligast positiva till att anordna fler nationella folkomröstningar är vänsterpartiets, miljöpartiets och sverigedemokraternas sympatisörer. Attityder till folkomröstningar tenderar också att samvariera med om man själv stod som vinnare eller förlorare vid det senaste tillfället folkomröstningsinstitutet användes. Motståndare till det svenska medlemskapet i EU är betydligt mer positiva till att anordna folkomröstningar är medlemskapsanhängare, även under kontroller för bakomliggande vänsterhögerideologi och partisympati.

Unga är betydligt mer positiva till folkomröstningar än äldre. Det finns en övervikt positiva till förslaget i alla åldersgrupper upp till femtio år. Om den yngre hälften av Sveriges befolkning fick bestämma skulle vi alltså ha fler nationella folkomröstningar i framtiden.

Många medborgare har numera direkta erfarenheter av att delta i folkomröstningar på kommunal nivå. Sedan 1977 har det anordnats cirka 100 kommunala folkomröstningar i Sverige varav 22 i samband med det senaste riksdagsvalet 2006. Trots att många kommunala folkomröstningar visat sig vara mycket svårhanterliga inom ramen för det representativa demokratiska systemet (t ex omröstningar om trängselskatt och om rätten att försvara tamdjur mot rovdjur) är förslaget att anordna fler kommunala folkomröstningar mer populärt än förslaget att anordna fler nationella folkomröstningar.

När det gäller *kommunala* folkomröstningar är svenska folket alltså jämt övervägande positivt till fler omröstningar (balansmått +19, se tabell 1). Positiv opinionsövervikt återfinns i alla åldersgrupper utom bland de allra äldsta 70-85 åringarna. Mest positiva till fler lokala folkomröstningar är de yngsta och sympatisörer till miljöpartiet och vänsterpartiet (se tabell 2-3).

Den gemensamma valdagen

Frågan om gemensamma valdagar för nationella och kommunala val har debatterats i Sverige i mer än hundra år (Kjellgren 2001). Det är en ständigt aktuell författningspolitisk fråga som utreddes så sent som i 1999 års författningsutredning. Då lyckades man inte finna någon majoritet för att skilja valdagarna åt. I samband med 2004 års grundlagsutredning ligger frågan om valdagarnas placering återigen på bordet.

Att skilja valdagarna åt är inget populärt förslag bland svenska folket. Och sedan 1998 har förslaget att införa skilda valdagar i kommun- och riksdagsval blivit ännu mer negativt. Andelen som svarar att förslaget är ganska eller mycket dåligt har förändrats från 38 procent 1998 till 48 procent 2006 (se tabell 1). Det finns idag en klar övervikt för uppfattningen att skilda valdagar är ett dåligt förslag (balansmått -31).

Denna väljaropinion är i huvudsak i linje med vad kommunstyrelseordföranden och partiernas lokalt kampanjansvariga har uttryckt i tidigare studier. Man vill inte ha skilda valdagar (Oscarsson 2001). Bland kommunernas *politiker* och bland *rikspolitikerna* finns emellertid en majoritet för att införa skilda valdagar i Sverige. Men medborgarna tycks alltså föredra status quo även när det gäller valdagarnas placering.

Frågan må vara partipolitiserad på elitnivå men alltså inte på medborgarnivå: partiernas sympatisörer är helt överens om att det är ett dåligt förslag att skilja valdagarna åt. Variationsbredden när det gäller andelen som anser förslaget är mycket bra är mycket liten bland olika grupper av partisympatisörer (se tabell 3): vänsterpartiets sympatisörer (13 procent positiva) och folkpartiets sympatisörer (19 procent positiva)

Skilda valdagar är mer populärt förslag bland stadsbor (20 procent positiva) än bland landsbygdsbor (12 procent). De som är intresserade av politik gillar idén med skilda valdagar betydligt bättre (26 procent) än personer som saknar intresse för politik (7 procent). Och bland högutbildade återfinns en större andel positiva (22 procent) än bland lågutbildade (13 procent).

Treåriga mandatperioder

Ett tungt argument för att skilja valdagarna åt är att det i Sverige går mycket lång tid (4 år) mellan de tillfällen då vi medborgare har möjlighet att utkräva ansvar av våra förtroendevalda för den gångna mandatperioden och ge dem nya mandat inför framtiden. Ett alternativ till skilda valdagar som seglat upp i den författningpolitiska debatten är att korta mandatperiodernas längd från 4 till 3 år. Huvudlinjen i argumentationen är att en demokrati som motioneras oftare kommer ha goda effekter på alla aktörer i den representativa demokratin. Allmänna val har tydligt positiva effekter på väljarnas förtroende för politiker och för det allmänna politiska intresset: valårseffekterna är idag väl belagda (Holmberg & Weibull 2007). Med tätare val skulle partierna få bedriva kampanjer oftare vilket gör dem synligare för väljarna och medierna skulle bli bättre på att bevaka valrörelserna.

Men förslaget att korta mandatperiodernas längd är inte alls populärt bland svenska folket. Det finns ett kompakt motstånd mot att gå till valurnorna oftare än vart fjärde år: 49 procent av svenska folket anser att förslaget är mycket eller ganska dåligt (se tabell 1).

Egenintresseförklaringar ligger nära till hands när det gäller förslaget om att korta mandatperiodernas längd från 4 till 3 år. Kortare mandatperioder är klart mindre populärt bland allianspartiernas sympatisörer (c, kd, fp och m) än bland oppositionspartierna (v, s och mp). Till de mest positiva grupperna hör socialdemokraternas sympatisörer (24 procent positiva) och sympatisörer till partier som står utanför riksdagen, exempelvis sverigedemokraternas sympatisörer (33 procent positiva).

Partipolitisering?

I vilken utsträckning är svenska folkets åsikter i författningpolitiska frågor partipolitiserade? Variansanalyser visar att partisynpati diskriminerar relativt svagt när det gäller författningpolitiska sakfrågeåsikter. Eta-värdena varierar mellan .06 och .23 (se tabell 3). Är det mycket eller litet? Nivåerna kan lämpligen jämföras med motsvarande värden för sakfrågor som handlar om att ta emot färre flyktingar i Sverige (eta=.36), minska den offentliga sektorn (eta=.47), bedriva mer av sjukvården i privat regi (eta=.57) eller självplacering på en vänster-högerskala (eta=.78). En jämförelse med politiseringsgraden i

andra sakfrågor visar att våra författningpolitiska sakfrågeåsikter nivåmässigt ligger i samma intervall som frågor om att tillåta vargjakt ($\eta = .32$) eller att tillåta gratis nedladdning av all film och musik från internet ($\eta = .14$).

Tabell 3 Åsikter om sex förslag till förändringar av demokratins spelregler bland partiernas sympatisörer 2006. Andel som anser att förslagen är ganska bra eller mycket bra (procent).

	sänka rösträttsåldern till 16 år i alla val	Sänka fyraprocentspärren till riksdagen	genomföra fler nationella folkomröstningar	genomföra fler kommunala folkomröstningar	genomföra val till riksdag och kommuner vid olika tidpunkter	minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år	antal svarande
samtliga	10	9	32	43	17	17	1 567
partisympati							
vänsterpartiet	13	9	45	57	13	16	83
socialdemokraterna	11	8	30	39	18	24	461
miljöpartiet	18	18	45	57	14	20	119
centerpartiet	7	5	27	46	15	6	124
folkpartiet	5	4	27	46	19	9	105
kristdemokraterna	10	7	36	47	18	14	105
moderaterna	7	7	26	39	15	10	392
sverigedemokraterna	11	31	53	55	22	33	36
övriga partier	25	12	33	33	20	39	35
sambandsmåt							
grad av partipolitisering (η)	.16	.20	.19	.16	.06	.23	
åsiikt \times vänster-högerideologi (r)	+.10	+.07	+.16	+.06	+.04	+.17	
åsiikt \times vänster-högerideologi (τ)	+.07	+.06	+.10	+.05	+.03	+.14	

Kommentar: Resultaten är hämtade från SOM-undersökningen 2006. Siffrorna i tabellen visar andelen som anser att förslaget är "mycket bra" eller "ganska bra". Eta-koefficienterna är hämtade från variansanalyser där grupptillhörighet (partisympati) är oberoende variabel och sakfrågeåsiikt den beroende variabeln. Eta varierar mellan 0 (inga medeltalsskillnader mellan någon av grupperna) till 1 (alla grupperna skiljer sig maximalt åt när det gäller åsikter i den aktuella frågan). Eta-värdena har beräknats för nio grupper av partisympatisörer (sju riksdagspartier, sverigedemokraterna samt övriga partier).

Vänster-högerdimensionen är alltså det i särklass viktigaste ideologiska orienteringsverktyget för svenska väljare. Om all annan ledning saknas i form av kunskap och information om partiernas ståndpunkter är det sannolikt att många väljare försöker att använda sina vänster-högerideologier för att försöka härleda åsikter i de olika författningpolitiska förslagen. Korrelationsanalyser visar att det finns svaga positiva samband mellan svenska folkets vänster-högerideologier och åsikter om förslagen (se tabell 3). De positiva koefficienterna betyder i det

här sammanhanget att ju längre till höger en person själv positionerar sig desto mer *negativ* till de olika förändringsförslagen. Motstånd mot förändringar tenderar alltså att gå hand i hand med högerståndpunkter. Huruvida denna svaga effekt av vänster-högerideologi håller streck även med hänsyn taget till andra alternativa förklaringar kommer att undersökas mer i detalj längre fram i rapporten.

Frågan om huruvida olika författningspolitiska sakfrågeåsikter hänger väl samman med varandra har tidigare besvarats med ett nej (Oscarsson 1999). Precis som man förväntar sig handlar det inte om några starka sammanhållna latenta åsiktsdimensioner som formar medborgares åsikter i författningspolitik. RiksSOM-undersökningen 2006 bekräftar delvis denna bild. En jämförelse med motsvarande analys från 1998 visar två saker: dels att internkorrelationerna generellt är något högre än tidigare, dels att den förväntade skillnaden mellan gruppen samtliga och gruppen mycket politiskt intresserade inte återfinns 2006. Internkorrelationerna är den här gången *inte* systematiskt högre bland de mest intresserade medborgarna utan ungefär lika stora oavsett grad av politiskt intresse. Förändringarna skulle kunna underbygga spekulationer om att det faktiskt har blivit mer ordning och reda bland samtliga väljares sakfrågeåsikter och att effekterna av att vara starkt politiskt intresserad inte är lika stora som tidigare – en ökad åsiktssammanhållning även bland personer som inte är särskilt intresserade av politik.

Även om vi inte kunnat finna några tecken på ökad *åsiktsförekomst* mellan 1998 och 2006 kan vi inte utesluta att det bland medborgarna har blivit en ökad *åsiktssammanhållning* i frågor som rör författningspolitik.

Med hjälp av en faktoranalys av svaren på de sex frågor som ingick i studien kan vi sammanfatta resultaten av de internkorrelationer som beräknats i tabell 4. De båda förslagen om lokala och nationella folkomröstningar formar då en egen faktor (*direktdemokrati*) medan tre andra förslag om sänkt rösträttsålder, sänkt fyraprocentspärr och kortare mandatperiod formar en andra faktor (som alla kan anses handla om att *öka folkopinionens direkta genomslag*).⁵

⁵ För faktoranalysen användes en sk oblik rotering där de båda extraherade faktorerna tilläts samvariera med varandra ($r = .59$). Den första faktorn (direktdemokrati) förklarar 36,8 procent av variationen i datamaterialet och den andra faktorn (folkopinionens direkta genomslag) 13,8 procent.

Tabell 4 Samvariation mellan åsikter om författningspolitiska förslag bland samtliga (under diagonalen) och bland personer som är mycket intresserade av politik (över diagonalen) 2006 (korrelationskoefficienter).

	sänka rösträttsåldern till 16 år i alla val	Sänka fyraprocentsspärren till riksdagen	genomföra fler nationella folkomröstningar	genomföra fler kommunala folkomröstningar	genomföra val till riksdag och kommuner vid olika tidpunkter	minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år
sänka rösträttsåldern till 16 år i alla val	1	.36	.19	.16	.05	.18
Sänka fyraprocentsspärren till riksdagen	.38	1	.46	.35	.24	.30
genomföra fler nationella folkomröstningar	.18	.27	1	.72	.18	.29
genomföra fler kommunala folkomröstningar	.12	.17	.73	1	.13	.24
genomföra val till riksdag och kommuner vid olika tidpunkter	.13	.26	.26	.28	1	.28
minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år	.21	.35	.22	.15	.33	1

Kommentar: Resultaten är hämtade från SOM-undersökningen 2006. Korrelationskoefficienter ovanför diagonalen (gråa fält) är beräknade för de medborgare som själva uppger att de är mycket intresserade av politik.

Med andra ord. Strukturen i medborgarnas sakfrågesåsikter i författningspolitiska spörsmål är i allt väsentligt oförändrad jämfört med 1998-studien som också återfann just dessa båda dimensioner vid sidan av en tredje dimension som bland annat berörde förslag om ökat expertstyre och minskat antal riksdagsledamöter (*effektiv elitdemokrati*) (Oscarsson 1999:48).

Hur förklara åsikter i författningspolitiska frågor?

En central frågeställning för forskningsfältet är *varför* medborgare tycker som de gör i författningspolitiska frågor? I det här sammanhanget kommer inte någon fullständig förklaringsmodell att utvecklas. Men vi kan med hjälp av en serie regressionsanalyser ge ett slags sammanfattande beskrivning av hur ett antal bakgrundsvariabler tillsammans bidrar med att förklara svenska folkets inställning i de sex undersökta författningspolitiska sakfrågorna.

Vilka förklaringsvariabler har vi valt ut att ingå i de multivariata regressionsanalyserna och varför? Urvalet bygger framför allt på tidigare erfarenheter hämtade från arbetet med *Demokratiopinioner* (1999). Där visade det sig att *politiskt förtroende* var viktigt för inställningen i de allra flesta författningspolitiska sakfrågor i så motto att låglitare var mer positiva till alla former av förändringar av spelreglerna. Vi har redan tidigare i rapporten visat att *vänster-högerideologi* i viss ut-

sträckning bidrar till att strukturera sakfrågeåsikter på området. Idén om att erfarna, kunniga och motiverade personer bör kunna ha mer förädlade åsikter om författningspolitiska förslag föranleder oss att inkludera *ålder* (erfarenhet med nuvarande system), *utbildning* (ett slags proxy för politisk kunskap) och *politiskt intresse* (motivation) i vår modell.

Historien har lärt oss att i många författningspolitiska frågor är de viktiga skiljelinjerna mellan partierna inte ideologiska. En viktig skiljelinje går istället mellan partier som är små och partier som är stora. Därför inkluderas ytterligare analytisk variabel för *partistorlek* (små partier= v , mp, c, fp och kd/stora= $s+m$). Vi har här använt uppgifter om vilket parti respondenterna tycker bäst om.

Resultaten av regressionsanalyserna presenteras i tabell 5. Modellen har varierande framgång. Den fungerar bäst för frågorna om nationella folkomröstningar ($R^2=.08$) och mandatperiodernas längd ($R^2=.11$) men kan inte bidra särskilt mycket till vår förståelse av vad som styr medborgarnas inställning till att genomföra val till riksdag och kommuner vid olika tidpunkter ($R^2=.00$).

Ett intressant resultat är att ökad erfarenhet (ålder) och ökad politisk kunskap (utbildning) tenderar att leda till en mer negativ inställning till författningspolitiska förändringar. Ålderseffekterna är här tydliga för alla förslag utom för förslaget om skilda valdagar: allt annat lika går ökad ålder hand i hand med mer avvaktande inställning till de undersökta förslagen. Enligt resultaten är effekterna av ålder starkast på attityder till att anordna fler nationella folkomröstningar: den genomsnittliga skillnaden mellan de yngsta (15 år) och de äldsta (85 år) är här nästan ett helt skalsteg på den femgradiga åsiktsskalan ($b=+.985$).

Ett liknande mönster återfinns för utbildning i så motto att högt utbildade tenderar att vara mer negativa till förändringar av spelreglerna än lågt utbildade personer även under kontroll för andra förklaringar i modellen.

Politiskt intresse har tydliga effekter på inställningen till sextonårig rösträtt, sänkt fyraprocentspärr och, framför allt, på åsikter om kortare mandatperioder ($b=+.747$). I dessa fall går politiskt intresse hand i hand med ett starkare motstånd mot förändringar. När det gäller kommunala folkomröstningar visar analyserna dock att effekterna går i motsatt riktning: ju mer intresserad av politik desto mer positiv till att anordna fler kommunala folkomröstningar.

Tabell 5 Effekter av ålder, utbildning, politiskt intresse, politiskt för- troende, vänster-högerideologi och partistorlek på svenska folkets inställning till sex författningspolitiska förslag (ostandardiserade regressionskoefficienter).

	sänka rösträttsåldern till 16 år i alla val	Sänka fyraprocentspärren till riksdagen	genomföra fler nationella folkomröstningar	genomföra fler kommunala folkomröstningar	genomföra val till riksdag och kommuner vid olika tidpunkter	minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år
bivariata analyser						
ålder (0=15 år, 1=85 år)	+ .766	+ .276	+ .842	+ .672	+ .015	+ .258
utbildning (0-1, 4 kategorier)	+ .176	+ .439	+ .188	- .073	- .031	+ .556
politiskt intresse (0-1, 4 kategorier)	+ .505	+ .846	+ .058	- .309	- .001	+ 1.013
politisk misstro (0-1, 5 kategorier)	+ .068	- .568	- .508	- .178	- .177	- 1.001
partistorlek (1=sympatiserar med stort parti)	+ .165	+ .146	+ .266	+ .291	+ .078	- .012
vänster-högerideologi (0-1, fem kategorier)	+ .332	+ .246	+ .445	+ .208	+ .156	+ .658
multivariata analyser						
konstant	3.056	3.269	2.457	2.494	3.475	3.070
ålder (0=15 år, 1=85 år)	+ .682	+ .213	+ .985	+ .760	- .005	+ .250
utbildning (0-1, 4 kategorier)	+ .202	+ .334	+ .289	+ .093	+ .003	+ .342
politiskt intresse (0-1, 4 kategorier)	+ .411	+ .648	- .229	- .436	- .065	+ .747
politisk misstro (0-1, 5 kategorier)	+ .256	- .218	- .403	- .193	- .087	- .634
partistorlek (1=sympatiserar med stort parti)	+ .180	+ .153	+ .229	+ .262	+ .060	- .025
vänster-högerideologi (0-1, fem kategorier)	+ .288	+ .185	+ .364	+ .162	+ .177	+ .631
andel förklarad varians	.06	.07	.08	.05	.00	.11
antal svarspersoner	1397	1382	1387	1374	1378	1388

Kommentar. Resultaten är hämtade från SOM-undersökningen 2006. Regressionskoefficienter i kursiv stil är inte statistiskt signifikanta på 95 procents signifikansnivå. De sex beroende variablerna (sakfrågeåsikter) har följande kodning: 1="mycket bra förslag", 2="ganska bra förslag", 3="varken bra eller dåligt förslag", 4="ganska dåligt förslag", 5="mycket dåligt förslag". Positiva koefficienter betyder alltså att personer tenderar att bli *mer negativa* till förändringsförslagen med ökad ålder, utbildning, politiskt intresse och politisk misstro. De oberoende variablerna har normerats så att minimivärdet är 0 och maxvärdet är 1. Regressionskoefficienterna (b-värden) visar vad en förändring av en enhet (från min till maxvärdet på de oberoende variablerna) ger för effekter på den beroende variabeln (åsiktsskala från 1 till 5). Ett b-värde på +1.000 är en effekt motsvarande ett skalstegs förändring på en femgradig åsiktsskala.

Att sympatisera med ett stort eller ett litet parti bidrar signifikant till att förklara inställningen till sextonårig rösträtt, sänkt fyraprocent-spärr och för nationella och kommunala folkomröstningar. I samtliga dessa fyra sakfrågor är små partiers sympatisörer signifikant något mer positiva till förändringar än stora partiers sympatisörer. Även med hänsyn till vänster-högerideologi tycks partistorlek alltså ha betydelse för inställningen i författningspolitiska frågor.

De tidigare konstaterade effekterna av vänster-högerideologi står sig under kontroll för alternativa förklaringar. Ju längre till höger desto mer konservativ hållning till förändringar av demokratins spelregler. Medborgare som står till höger i politiken är mer status quo-inriktad – eller mindre reformorienterade om man så vill – i de författningpolitiska frågor som undersökts. Effekten av vänster-högerideologi är starkast för förslaget att korta ned mandatperioderna där högerorienterade är klart mer negativa än vänsterorienterade medborgare ($b=+.631$).

Representerar riksdagen väljarna i grundlagsfrågor?

Åsiktsrepresentativitet är alltid ett centralt utvärderingskriterium när demokratins funktionssätt skall värderas i ljuset av normativa demokratimodeller (Pitkin 1972; Holmberg 1974; Przeworski, Stokes & Manin 1999; Powell 2000; Dalton 2006). När det gäller författningpolitiska frågor är det svårt att se några uppenbara skäl till varför det inte bör råda god åsiktsöverensstämmelse mellan väljare och valda även i dessa frågor. Att det finns en samsyn kring demokratins fundamentala spelregler mellan väljarna och deras förtroendevalda representanter är betydelsefullt.

Alltsedan 1969 har Valforskningsprogrammet vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg genomfört enkätundersökningar med tillträdande ledamöter i Riksdagen (Holmberg 1974). Ett huvudsyfte med studierna är att undersöka graden av åsiktsrepresentativitet mellan väljare och valda. Det är ett viktigt inslag i de utvärderingar av den representativa demokratin som alltid varit centrala inom Valforskningsprogrammet (Holmberg & Esaiasson 1988; Holmberg 1989; Esaiasson & Holmberg 1996).

I den riksdagsenkät som Martin Brothén och Sören Holmberg genomförde hösten 2006 fick riksdagsledamöterna ta ställning till ett antal förslag till förändringar av demokratins spelregler (se tabell 6). Frågeinstrumenten är så när som på någon formulering helt jämförbara med de som använts för att mäta svenska folkets åsikter i RiksSOM-undersökningen 2006 (Brothén, Holmberg & Eriksson 2007). Därmed finns goda möjligheter att göra bra jämförelser mellan svenska folket och riksdagsledamöterna. Undersökningarna är *samtidiga* (hösten/vintern 2006) och använder sig av *samma datainsamlingsmetod* (postenkäter). I underlaget för riksdagsenkäten ingår 327 av riksdagens 349 ledamöter. I internationell jämförelse är det en strålande hög svarsfrekvens (94 procent).

Jämförelsen av svenska folkets och riksdagsledamöternas åsikter om författningpolitiska förslag redovisas i tabell 6. Resultaten visar till att börja med att det är en större andel av riksdagsledamöterna som har kristalliserade åsikter i frågorna än bland svenska folket. An-

delen riksdagsledamöter som använder svarsalternativet "varken bra eller dåligt förslag" är betydligt lägre än bland svenskar i gemen. Att åsikter är mer uttalade bland parlamentsledamöter än bland väljare är förstås ett förväntat mönster.

Det finns flera olika utvärderingskriterier som kan användas när det gäller att bedöma graden av åsiktsöverensstämmelse. Jämför vi opinionsbalansernas riktning bland ledamöterna och folket är de desamma i fyra av de sex frågorna. Bland riksdagens ledamöter är inställningen övervägande negativ till samtliga förslag medan det bland svenska folket finns en måttlig positiv opinionsövertikt för förslagen om att anordna fler nationella och kommunala folkomröstningar.

Om vi använder hårdare krav på åsiktsöverensstämmelse och undersöker nyanserade positionstaganden i sakfrågorna blir bilden mer problematisk. Opinionsbalansmåttan avviker minst när det gäller frågan om sänkt rösträttsålder (9 balansmåttsenheter) och som mest när det gäller frågan om att minska mandatperiodernas längd (hela 42 balansmåttsenheter).

Tabell 6 Svenska folkets (som) och riksdagsledamöternas (rd) åsikter om förslag till förändringar av demokratins spelregler 2006 (procent, opinionsbalans)

förslag		++	+	o	-	--	summa procent	opinions balans	medeltal
sänka rösträttsåldern till 16 år	rd2006	7	7	15	27	44	100	-57	4,0
sänka rösträttsåldern till 16 år i alla val	som2006	2	8	14	31	45	100	-66	4,1
sänka fyraprocentsspärren till riksdagen	rd2006	3	6	9	30	52	100	-73	4,2
	som2006	2	7	24	30	37	100	-58	3,9
genomföra fler nationella folkomröstningar	rd2006	7	15	21	34	23	100	-35	3,5
	som2006	8	24	37	20	11	100	+1	3,0
genomföra fler kommunala folkomröstningar	rd2006	10	27	20	25	18	100	-6	3,1
	som2006	9	34	33	17	7	100	+19	2,8
avskaffa den gemensamma valdagen	rd2006	21	18	10	16	35	100	-12	3,3
genomföra val till riksdag och kommun vid olika tidpunkter	som2006	5	12	35	25	23	100	-31	3,5
minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år	rd2006	2	3	6	22	67	100	-84	4,5
	som2006	6	11	24	26	33	100	-42	3,7

Kommentar: Resultaten är hämtade från SOM-undersökningen 2006 (som2006) och riksdagsundersökningen 2006 (rd2006). De fem svarsalternativ som erbjöds var ++ ="mycket bra förslag", + ="ganska bra förslag", o ="varken bra eller dåligt förslag", - ="ganska dåligt förslag", samt -- ="mycket dåligt förslag". Opinionsbalansmättet visar andelen positiva till förslaget minus andelen negativa till förslaget. Observera att frågan om skilda valdagar formulerats på olika sätt i riksdagsundersökningen 2006 och i RiksSOM-undersökningen 2006. Medeltalen är beräknade för de femgradiga skalorna från 1="mycket bra förslag" till 5 "mycket dåligt förslag". I denna jämförelse ingår samtliga svarande i SOM-undersökningen 2006.

I två av sakfrågorna är åsiktsskillnaderna mellan väljare och valda att betrakta som mycket tydliga. Det gäller för det första frågan om att genomföra fler nationella folkomröstningar där 22 procent av riks-

dagsledamöterna ställer sig positiva till förslaget jämfört med 32 procent bland svenska folket. För det andra handlar det om frågan att minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år – ett förslag som stöds av endast 5 procent av riksdagsledamöterna men som samlar stöd från 17 procent av svenska folket.

Den naturliga följdfrågan är om de avvikelser vi här funnit (10 respektive 12 procentenheter) är stora eller små i jämförelse med avvikelserna i andra slags sakfrågor. Tack vare systematiska och regelbundet återkommande studier av politisk åsiktsrepresentation i Sverige har vi goda möjligheter att besvara den frågan (Holmberg 2006). Här kan vi konstatera att avvikelserna mellan väljare och valda i författningsspolitiska frågor varken tillhör de minsta eller största i jämförelse med andra kategorier av sakfrågor. Å ena sidan uppvisar vänsterhögerrelaterade sakfrågor såsom inställning till offentlig sektor, privatisering av sjukvård och marknadsekonomi generellt sett bättre åsiktsrepresentativitet än de författningssakfrågor som undersökts här. Å andra sidan har EU-relaterade sakfrågor och frågor som rör invandringsspolitik och flyktingmottagning en betydligt sämre åsiktsrepresentativitet än författningsspolitiska frågor (Holmberg 1996).

Huvudslutsatsen är alltså att ledamöterna av Sveriges riksdag representerar väljarna varken bättre eller sämre i författningsspolitiska frågor än i andra frågor. Relativt sett lika bra som för många andra sakpolitiska områden, alltså. Men i *absoluta* termer är tolkningen densamma som för de allra flesta andra sakfrågor som undersökts: nämligen att åsiktsrepresentativiteten är klart sämre än vad den hade varit med en riksdag som lottats fram med hjälp av slumpen. En samlad bedömning i den svåra nivåskattningsfrågan är att åsiktsöverensstämmelsen i författningsspolitiska frågor är någonstans mellan halvbra och dåligt. Men representativiteten är knappast så dålig att det är påkallat att omedelbart upplösa den parlamentariska kommittén och istället tillsätta ett grundlagskonvent.

En närmare analys av riksdagsenkäten visar att det råder stor åsiktsspridning *inom* de olika partierna i författningsspolitiska frågor (se tabell 7). Om alla ledamöter för partierna var överens i en sakfråga skulle balansmättet vara +100 (alla positiva) eller -100 (alla negativa). Men lägre balansmätt, framför allt de i närheten av noll skvallrar om att det finns got om såväl motståndare som anhängare till de olika förslagen bland partiernas egna ledamöter. Några exempel är på sin plats: Kristdemokraternas ledamöter är kluvna när det gäller fyraprocentspärren med sju anhängare mot 11 motståndare till förslaget att sänka spärren (balansmätt -18). Detsamma gäller för miljöpartiet med 11 anhängare och 5 motståndare till sänkt spärri inom den egna riksdagsgruppen (balansmätt +33). När det gäller inställningen till folkomröstningar saknas alla tecken på någon gemensam partilinje hos de flesta partier utom hos miljöpartiet. Även i frågan om skilda valdagar

återfinns anhängare och motståndare till förslaget inom alla partier. Till och med förslaget om att sänka rösträttsåldern – som på det hela taget är genuint illa omtyckt av en stor majoritet i de flesta partier utom vänsterpartiet och miljöpartiet – vinner uppskattning hos enskilda ledamöter inom alla partier.

Författningpolitiska frågor är alltså inte särskilt partiskiljande. Det betyder att det är svårt att ha någon uppfattning om hur majoritetsförhållandena egentligen ser ut i den sittande grundlagsutredningen. För att kunna bedöma hur de maktpolitiska förutsättningarna egentligen ser ut i författningpolitiska frågor som sänkta spärrar och skilda valdagar krävs mer information. Det behövs sannolikt kännedom om hur partiledningarna, ja kanske till och med hur utredningens ledamöter för tillfället ställer sig i dessa frågor. Kanske är åsiktsspridningen och bristen på ledning från partiideologi och partiprogram i själva verket så stor att partiernas ledamöter i kommittén är utelämnade till den juridiska, ekonomiska och statsvetenskapliga expertis som också är representerad i kommittén.

Ser vi till åsiktsöverensstämmelsen mellan de olika partiernas ledamöter och sympatisörer (tabell 7) finns flera exempel på diametralt olika majoritetsförhållanden i flera författningpolitiska frågor. Miljöpartiets ledamöter är exempelvis starkt positiva till att sänka rösträttsåldern (balansmått +77) samtidigt som mps egna väljare är kraftfullt emot förslaget. Även i frågan om att sänka fyraprocentspärren är miljöpartiets riksdagsledamöter helt på kant med de egna väljarna. Socialdemokraternas och folkpartiets riksdagsledamöter är övervägande negativa till att anordna fler kommunala folkomröstningar medan partiernas väljare ställer sig övervägande positivt till förslaget.

Störst avvikelser vad gäller skilda majoritetsförhållanden mellan ledamöter och sympatisörer återfinns för frågan om skilda valdagar. För fyra av de sju riksdagspartierna är majoritetsståndpunkten annorlunda bland ledamöterna och partiernas sympatisörer. I samtliga fall handlar det om att riksdagsledamöterna är övervägande positivt inställda till skilda valdagar medan deras sympatisörer tvärtom ställer sig negativa till förslaget.

Tabell 7 Representerar partierna sina egna väljare i grundlagsfrågor? Opinionsbalanser bland partiernas riksdagsledamöter och sympatisörer 2006 (balansmått).

förslag		v	s	c	fp	m	kd	mp
sänka rösträttsåldern till 16 år	rd06	-1	-65	-26	-72	-90	-71	+77
sänka rösträttsåldern till 16 år i alla val	som06	-60	-64	-72	-81	-75	-65	-43
sänka fyraprocentsspärren till riksdagen	rd06	-61	-94	-85	-64	-82	-18	+33
	som06	-53	-58	-67	-76	-67	-63	-35
genomföra fler nationella folkomröstningar	rd06	+70	-75	+8	-68	-42	+4	+89
	som06	+28	-3	-9	-11	-13	+10	+29
genomföra fler kommunala folkomröstningar	rd06	+70	-61	+32	-12	+9	+42	+88
	som06	+45	+12	+22	+22	+10	+28	+46
avskaffa den gemensamma valdagen	rd06	-47	-88	+29	+35	+41	-4	+56
genomföra val till riksdag och kommun vid olika tidpunkter	som06	-35	-30	-35	-29	-37	-32	-35
minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år	rd06	-81	-77	-93	-100	-95	-91	-67
	som06	-35	-30	-35	-30	-37	-32	-35

Kommentar: Resultaten är hämtade från SOM-undersökningarna 1998 och 2006 och riksdagsundersökningen 2006 (Brothén, Holmberg & Eriksson 2007). Opinionsbalansmättet visar andelen positiva till förslaget minus andelen negativa till förslaget. Ramarna visar de tillfällen då det råder skilda majoritetsförhållanden bland partiets ledamöter och sympatisörer.

Vår avslutande frågeställning gäller om vi kan finna samma samband mellan erfarenhet och inställning i författningpolitiska frågor bland riksdagsledamöterna som vi funnit på medborgarnivån: Är äldre och erfarna ledamöter mer konservativa än yngre och oerfarna ledamöter i författningpolitiska frågor?

Svaret är nej. Yngre och äldre riksdagsledamöter har samma uppfattningar i de författningpolitiska frågor vi undersökt (se tabell 8). Det finns heller inte några stora åsiktsskillnader mellan nyvalda och återvalda ledamöter. Det stora undantaget härvidlag är den ständigt kontroversiella frågan om att avskaffa den gemensamma valdagen. Här uppvisar yngre och nyvalda riksdagsledamöter en något mer positiv inställning än äldre och återvalda. Bland yngre ledamöter är 46 procent positiva till skilda valdagar mot 35 procent bland äldre. Bland nyvalda riksdagsledamöter är 43 procent positiva till skilda valdagar. Motsvarande tal bland återvalda är 37 procent.

Tabell 8 **Åsikter om förslag till förändringar av demokratins spelregler bland unga och gamla riksdagsledamöter, bland nya och återvalda riksdagsledamöter samt bland små och stora partiers ledamöter 2006 (procent, opinionsbalans)**

förslag		++	+	o	-	--	summa procent	opinions balans
sänka rösträttsåldern till 16 år	unga	6	7	24	22	41	100	-50
	gamla	7	7	11	30	45	100	-61
	nyvalda	8	4	17	26	45	100	-59
	återvalda	5	9	15	27	44	100	-57
	litet parti	17	13	16	21	33	100	-24
	stort parti	1	4	15	30	50	100	-75
sänka fyraprocentsspärren till riksdagen	unga	3	9	8	33	47	100	-68
	gamla	4	4	9	29	54	100	-75
	nyvalda	4	5	12	37	42	100	-70
	återvalda	3	6	7	26	58	100	-75
	litet parti	7	14	14	40	25	100	-44
	stort parti	2	1	5	25	67	100	-89
genomföra fler nationella folkomröstningar	unga	8	12	25	34	21	100	-35
	gamla	6	17	19	34	24	100	-35
	nyvalda	8	23	18	31	20	100	-20
	återvalda	6	11	23	35	25	100	-43
	litet parti	17	29	21	22	11	100	+13
	stort parti	1	8	21	40	30	100	-61
genomföra fler kommunala folkomröstningar	unga	11	27	20	28	14	100	-4
	gamla	9	27	21	24	19	100	-7
	nyvalda	13	30	18	27	12	100	+4
	återvalda	7	25	22	25	21	100	-14
	litet parti	22	39	18	16	5	100	+40
	stort parti	3	21	22	30	24	100	-30
avskaffa den gemensamma valdagen	unga	25	21	9	12	33	100	+1
	gamla	18	17	11	18	36	100	-19
	nyvalda	29	14	15	13	29	100	+1
	återvalda	16	21	7	18	39	100	-20
	litet parti	26	31	13	12	18	100	+27
	stort parti	18	11	8	19	44	100	-34
minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år	unga	1	3	10	23	63	100	-82
	gamla	2	3	4	22	69	100	-86
	nyvalda	1	2	7	23	67	100	-87
	återvalda	2	3	6	22	67	100	-84
	litet parti	1	3	5	26	65	100	-87
	stort parti	2	3	6	20	69	100	-84

Kommentar: Resultaten är hämtade från riksdagsundersökningen 2006. De fem svarsalternativ som erbjöds var ++="mycket bra förslag", +="ganska bra förslag", o="varken bra eller dåligt förslag", -="ganska dåligt förslag", samt --="mycket dåligt förslag". Opinionsbalansmättet visar andelen positiva till förslaget minus andelen negativa till förslaget. Små partier samlar 115 ledamöter och stora partier 210 ledamöter. Unga riksdagsledamöter (<44 år) samlar 111 ledamöter och äldre (>44 år) samlar 238). De nyvalda riksdagsledamöterna är 121 personer och de återvalda 203 personer.

Det finns också tendenser till att nyvalda ledamöter är mer positiva till att anordna folkomröstningar än återvalda ledamöter. Trettioen respektive 43 procent av de nyvalda ledamöterna är positiva till att anordna fler folkomröstningar på nationell och kommunal nivå. Motsvarande tal bland återvalda är 17 respektive 32 procent.

Istället får cyniskt lagda statsvetare rejält med vatten på sin kvarn. Storleken på det egna partiet visar sig ha stor betydelse för hur ledamöterna ställer sig till olika författningpolitiska förslag. Ledamöter av små partier är mycket mer positiva (eller mindre negativa) än de stora partiernas ledamöter till alla slags förslag som för dem skulle kunna innebära nya eller alternativa möjligheter till ökat politiskt inflytande: sänkt rösträttsålder, sänkta spärrar och fler folkomröstningar på nationell och kommunal nivå. När det gäller frågan om att avskaffa den gemensamma valdagen är små partiernas ledamöter klart positiva (balansmått +27) medan de stora partiernas ledamöter är negativa (balansmått -34).

Väljare och valda är nöjda med demokratins spelregler

Vi hämtade inledningsvis inspiration från en klassisk författningpolitisk diskussion om huruvida medborgare bör ha ett *direkt* inflytande över författningpolitiskt reformarbete – exempelvis genom folkomröstningar eller nationella grundlagskonvent – eller om medborgarnas inflytande över grundlagsförändringar bör vara *indirekt* genom parlamentariskt sammansatta kommittéer. En viktig förutsättning för den senare beslutsmodellen är att folket och de folkvalda representanterna har en någorlunda samsyn i författningpolitiska frågor. Ju bättre överensstämmelse mellan väljare och valda i frågor som rör demokratins spelregler desto större är sannolikheten att en parlamentariskt sammansatt kommitté kommer fram till samma slags svar som ett tänkt grundlagskonvent hade gjort.

Två huvudfrågeställningar har behandlats som har bäring på denna diskussion: Vad tycker medborgarna och deras förtroendevalda ledamöter om olika förslag till förändringar av demokratins spelregler? Och hur stark är åsiktsöverensstämmelsen mellan väljare och förtroendevalda i dessa frågor?

Undersökningen har begränsats till författningpolitiska frågeställningar som rör allmänna val och folkomröstningar: frågan om valdagens placering, rösträttsålder, mandatperiodernas längd, fyraprocent-spärren till riksdagen samt nationella och kommunala folkomröstningar. Medborgaropinionen i andra centrala grundlagsfrågor såsom exempelvis medborgerliga fri- och rättigheter, kommunalt självstyre, konstitutionell kontroll, regeringsbildningsprocessen, statsministerns ställning och utnämningmakten väntar alltså på att belysas i akademisk forskning.

- Svenskarna är nöjda med sitt politiska system

Huvuddelen av förslagen till förändringar som vi ställt frågor om möts av negativa attityder bland svenska folket. Även förslag som i praktiken skulle kunna innebära ett större svängrum och direkt genomslag för folkviljan – såsom sänkta spärrar till riksdagen, sänkt rösträttsålder och treåriga mandatperioder – möts med kalla handen av medborgarmajoriteten. Förslaget om att skilja valdagarna åt i kommun- och riksdagsval stöds av endast var femte svensk.

Väljarna är i huvudsak nöjda med det nuvarande valsystemet. Samma slags nöjdhet med rådande förhållanden tar sig även uttryck i attityder gentemot personröstningssystemet där majoriteten av folket anser att inslaget av personval i vårt politiska system är lagom som det är (Oscarsson 2007). Status quo är alltså att föredra – och ju mer intresserade, kunniga och erfarna väljarna är desto mindre intresserade är de av att genomföra förändringar.

De enda förändringsförslag som samlar en majoritet av svenska folket bakom sig handlar om kommunala och nationella folkomröstningar. Svenska folket är försiktigt positivt framför allt till att anordna fler *kommunala* folkomröstningar i framtiden. Inställningen till fler nationella folkomröstningar har tidigare varit svagt positiv men är för närvarande mer avvaktande.

- Riksdagen representerar väljarna hyfsat i författningspolitiska sakfrågor

Jämförelserna mellan riksdagsledamöternas och svenska folkets åsikter i sex författningspolitiska förslag visar att fler riksdagsledamöter som väntat har formerat "färdiga" uppfattningar i spelregelsfrågor. Analyser av majoritetsförhållande och åsiktsöverensstämmelse i de undersökta frågorna visar att det finns brister i åsiktsöverensstämmelse mellan väljare och valda. I två frågor av sex råder skilda majoriteter i elit och massa. Åsiktsöverensstämmelsen i författningspolitiska frågor är visserligen inte lika bra som för en del vänster-högerrelaterade sakfrågor men klart bättre än för t ex EU-frågor eller flykting- och invandringsfrågor.

På två punkter förekommer lite större åsiktsskillnader mellan folk och folkvalda: folket är mer positiva till nationella folkomröstningar och mindre negativa till att minska mandatperiodernas längd än de folkvalda. Det handlar dock inte om några avgrunds djupa åsiktsgap. Åsiktsavståndet stannar kring tio procentenheter för andelen positiva till förslagen. Åsiktsöverensstämmelsen mellan väljare och valda i författningspolitiska frågor är någonstans mellan halvbra och dåligt, men knappast så dåligt att det är påkallat att omedelbart upplösa den parlamentariska kommittén och istället tillsätta ett grundlagskonvent.

Resultaten innebär att riksdagsledamöterna i likhet med medborgarna ställer sig avvaktande till författningspolitiska förändringar – i själva verket *mer* avvaktande än medborgarna. Det kan förstås vara ett allmänt uttryck för att alla tenderar att älska det egna landets politiska system. Men det kan också finnas andra bakomliggande orsaker till den övervägande förändringsobenägenheten: riksdagens ledamöter har svårt att bedöma konsekvenserna av de olika regelförändringarna. Svårigheterna att bedöma huruvida det egna partiet eller partiets politik skulle kunna komma att vinna eller förlora på olika förändringar skapar en osäkerhet som leder till en uppslutning bakom de nuvarande reglerna. Man vet vad man har men inte vad man får. Mot bakgrund av resultaten från riksdagsenkäten kan man ställa sig frågan om grundlagskommittén kommer att kunna lägga några förändringsförslag över huvudtaget som gäller de områden som här undersökts.

- Författningspolitiska frågor är svagt partipolitiserade på såväl elit- som medborgarnivå

Väljarnas partisympatier ger mycket liten vägledning när det gäller att förklara inställning till författningspolitiska förslag. Det finns dock ett svagt samband mellan vänster-högerideologi och sakfrågeåsikter som innebär att högerideologi tenderar att gå hand i hand med en större förändringsobenägenhet, det vill säga att man avfärdar förslagen.

Att väljare inte finner någon större författningspolitisk ledning i vare sig vänster-högerideologi eller partiideologi framstår inte som särskilt märklig när man studerar riksdagsledamöternas åsikter om förslagen. Det råder mycket stor åsiktsspridning inom de olika partierna i författningspolitiska frågor. Det finns alltså gott om motståndare och anhängare till de olika förslagen bland de olika partiernas ledamöter. Och det finns flera exempel på partier där majoritetsförhållandena i en sakfråga är en annan än bland partiets sympatisörer. Det gäller inte minst frågan om att skilja valdagarna åt.

Avsaknaden av en sammanhållen partipolitik i författningspolitiska frågor är mycket tydlig i riksdagsenkäten. I riksdagen är det inte partitillhörighet eller blockgränser som ger vägledning när det gäller att försöka förklara variationerna i inställning i författningspolitiska frågor. Storleken på det parti till vilket ledamöterna hör är i så fall en bättre vägledning. Företrädare för små partier (v, mp, c, kd, fp) är mindre avogt inställda till förändringar av demokratins spelregler än företrädare för stora partier (s, m).

Den stora åsiktsspridning som här avspeglar sig bland partiernas företrädare i sveriges riksdag fäster åter uppmärksamheten på den inledande problemställningen kring hur den politiska processen bakom grundlagsförändringar egentligen fungerar i vårt land. Vi har kunnat visa att den *svenska riksdagen* totalt sett representerar medborgarnas

åsikter i författningspolitiska frågor i ungefär samma grad som i andra frågor: åsiktsöverensstämmelsen är inte bra, men heller inte katastrof. Problemet är att *riksdagspartierna* knappast kan sägas representera sina egna väljare särskilt väl i grundlagsfrågor. Det är stora avvikelser mellan partiföreträdare och partisympatisörer. Åsikterna om förslagen går vitt isär inom alla partier. Det vittnar om att det saknas sammanhållna grundlagsvisioner som naturligt kan knytas till partiernas ideologier.

Den uppenbara bristen på samlade partilinjer i författningspolitiska frågor skvallrar möjligen om en brist på diskussion och förankring av ståndpunkter inom de olika riksdagspartierna. Det är förstås i sin tur en reflektion av att författningspolitik inte tillhör de allra hetaste och ständigt aktuella politikområdena. Det är svårt att komma ifrån kretsen av intresserade och angelägna aktörer är mycket liten. Statsvetare, jurister och ekonomer är genom sin profession intresserade av konstitutionell ingenjörskonst. En och annan ambitiös journalist och samhällsdebattör gör goda men enstaka insatser. Men större delen av det politiska Sverige, huvuddelen av förtroendevalda och medborgare står långt ifrån diskussionerna om Sveriges framtida statsskick.

De sjuutton ledamöterna i grundlagkommittén har därmed stor makt över utformningen av nya spelregler för demokratin. Diskussionerna under utredningens sammanträden tycks med de här förutsättningarna vara mycket avgörande för utfallet. Men frågan är alltså hur ledamöternas demokratiska mandat egentligen ser ut och hur ledamöterna uppfattar sin egen roll i sammanhanget?

Om ledamöterna betraktar sig själva som företrädare för sina respektive partier i kommittén är det förstås ett stort problem att åsikts-spridningen bland partiernas ledamöter är så stor i författningspolitiska frågor. Det finns liksom inga klara partilinjer att företräda i kommittén. Om de representerar sig själva eller möjligen den egna partiledningen krymper kretsen av inflytelserika personer över utformningen av framtidens demokrati avsevärt. Även om de reformförslag utredningen lägger fram i december 2008 har god chans att vara representativa för folkviljan kvarstår frågetecknen om legitimiteten i själva proceduren: Är det rimligt att så få personer deltar i utformningen av spelregler som kanske kommer att gälla under de närmaste 30-40 åren?

Referenser

- Brothén, Martin, Sören Holmberg & Mari Eriksson (2007). *Riksdagsenkäten 2006. Dokumentation*. Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutonen.
- Dalton, Russell J. (2006). *Citizen politics : public opinion and political parties in advanced industrial democracies*. Washington, D.C., CQ Press.
- Dir (2004:96). *En samlad översyn av regeringsformen*. Sveriges regering.
- Esaiasson, Peter & Sören Holmberg (1996). *Representation from Above. Members of Parliament and Representative Democracy in Sweden*. Aldershot, Dartmouth.
- Fishkin, James S. (1997). *The voice of the people : public opinion and democracy*. New Haven, Yale University Press.
- Gilljam, Mikael (1988). *Svenska folket och löntagarfonderna. En studie i politisk åsiktsbildning*. Lund, Studentlitteratur.
- Gilljam, Mikael & Ola Jodal (2002). Medborgarnas demokratiuppfattningar. In *Det våras för politiken. SOM-rapport 30*. Sören Holmberg & Lennart Weibull. Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Holmberg, Sören (1974). *Riksdagen representerar svenska folket. Empiriska studier i representativ demokrati*. Lund, Studentlitteratur.
- Holmberg, Sören (1989). "Political Representation in Sweden." *Scandinavian Political Studies* **12**(1): 1–36.
- Holmberg, Sören (1996). Svensk åsiktsöverenstämmelse. In *Vetenskapen om politik. Festskrift till professor emeritus Jörgen Westerståhl*. Bo Rothstein & Bo Särilvik. Göteborg, Statsvetenskapliga institutionen.
- Holmberg, Sören (2006). Åsiktsrepresenterad. In *Valets mekanismer*. Hanna Bäck & Mikael Gilljam. Malmö, Liber.
- Holmberg, Sören & Peter Esaiasson (1988). *De folkvalda. En bok om riksdagsledamöterna och den representativa demokratin i Sverige*. Stockholm, Bonniers.
- Holmberg, Sören & Lennart Weibull, Eds. (2007). In *Det nya Sverige. SOM-rapport 41*. Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Kjellgren, Hanna (2001). Debatten om valdagens placering. In *Skilda valdagar och vårval? SOU 2001:65*. Henrik Oscarsson. Stockholm, Justitiedepartementet.

Martinsson, Johan (2007). *Värdet av valdeltagande. Forskningsrapport för grundlagsutredningen*. Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutionen.

Nilsson, Åsa (2007). Den nationella SOM-undersökningen 2006. In *Det nya Sverige. SOM-rapport 41*. Sören Holmberg & Lennart Weibull. Göteborgs universitet, SOM-institutet.

Oscarsson, Henrik (1999). *Demokratiopinioner. Demokratiutredningens skriftserie nr 26*. Stockholm, Justitiedepartementet.

Oscarsson, Henrik, Ed. (2001). In *Skilda valdagar och vårval. Forskningsrapporter utgivna av 1999 års Författningsutredning*. SOU 2001:65. Stockholm, Justitiedepartementet.

Oscarsson, Henrik (2007). *PM om personröstningen i 2006 års riksdagsval*. . Stockholm: Grundlagsutredningen.

Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2004). *Kampen om euron*. Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutionen.

Petersson, Olof & Ingvar Mattson (2003). *Svensk författningsspolitik*. Stockholm, SNS förlag.

Pitkin, Hanna Fenichel (1972). *The concept of representation*. Berkeley, Calif., Univ. of Calif. P.

Powell, G. Bingham (2000). *Elections as instruments of democracy : majoritarian and proportional visions*. New Haven, Conn., Yale Univeristy Press.

Przeworski, Adam, Susan C. Stokes & Bernard Manin (1999). *Democracy, accountability, and representation*. Cambridge, Cambridge University Press.

Rudholm, Sten & Nils Stjernqvist (1996). Jörgen Westerståhl som författningsutredare. In *Vetenskapen om politik. Festskrift till professor emeritus Jörgen Westerståhl*. Bo Rothstein & Bo Särilvik. Göteborg, Statsvetenskapliga institutionen.

von Sydow, Björn (1989). *Vägen till enkammarriksdagen : demokratisk författningsspolitik i Sverige 1944-1968*. Stockholm, Tiden.

Appendix A: Råtabeler från RiksSOM-undersökningen 2006**Tabell A.1 Svenska folkets åsikter om förslaget att sänka rösträttsåldern till 16 år i alla val 2006 (procent, balansmätt)**

sänka rösträttsåldern till 16 år i alla val	++	+	o	-	--	summa procent	antal svarande	opinions balans
samtliga	2	8	14	31	45	100	1567	-66
kvinnor	2	7	15	32	44	100	814	-67
män	3	9	13	29	46	100	753	-63
15-19 år	13	19	18	17	33	100	105	-18
20-24 år	3	11	11	32	43	100	72	-61
25-29 år	5	15	15	26	39	100	106	-45
30-39 år	3	10	13	33	41	100	239	-61
40-49 år	3	7	14	34	42	100	278	-66
50-59 år	0	6	14	31	49	100	286	-74
60-75 år	1	5	14	30	50	100	376	-74
76-85 år	1	3	10	31	54	100	105	-81
låg utbildning	3	8	15	28	46	100	354	-63
medellåg utbildning	3	9	15	31	42	100	493	-61
medelhög utbildning	1	8	12	31	48	100	301	-70
hög utbildning	1	7	12	33	47	100	394	-72
ren landsbygd	4	8	16	28	44	100	228	-60
mindre tätort	1	9	11	31	48	100	391	-69
stad eller större tätort	3	7	14	31	45	100	696	-66
Stockholm, Göteborg och Malmö	2	8	17	31	42	100	236	-63
mycket stort förtroende för politiker	0	31	0	31	38	100	13	-38
ganska stort förtroende	1	8	10	34	47	100	311	-72
varken stort eller litet förtroende	2	8	14	33	43	100	604	-66
ganska litet förtroende	2	7	11	30	50	100	301	-71
mycket litet förtroende	5	7	18	20	50	100	148	-58
vänsterpartiet	1	12	19	38	35	100	83	-60
socialdemokraterna	2	9	14	28	47	100	461	-64
miljöpartiet	5	13	21	24	37	100	119	-43
centerpartiet	3	4	14	31	48	100	124	-72
folkpartiet	0	5	9	40	46	100	105	-81
kristdemokraterna	2	8	15	38	37	100	105	-65
moderaterna	1	6	11	30	52	100	392	-75
sverigedemokraterna	3	8	14	36	39	100	36	-64
övriga partier	11	14	12	14	49	100	35	-38
mycket intresserad av politik	4	7	7	25	57	100	192	-71
ganska intresserad av politik	1	7	12	31	48	100	685	-71
inte särskilt intresserad av politik	3	8	17	33	40	100	574	-62
inte alls intresserad av politik	6	13	25	18	38	100	91	-37
diskuterat politik								
ingen gång	4	8	21	23	44	100	223	-55
någon gång under 12 m	2	11	17	29	41	100	143	-57
någon gång i halvåret	3	7	14	33	43	100	100	-66
någon gång i kvartalet	0	8	16	37	39	100	155	-68
någon gång i månaden	2	7	13	33	45	100	365	-69
någon gång i veckan	2	6	9	33	50	100	345	-75
flera gånger i veckan	4	10	11	25	50	100	185	-61

Kommentar: Resultaten är hämtade från SOM-undersökningen 2006. De fem svarsalternativ som erbjöds var ++ = "mycket bra förslag", + = "ganska bra förslag", o = "varken bra eller dåligt förslag", - = "ganska dåligt förslag", samt -- = "mycket dåligt förslag". Opinionsbalansmättet visar andelen positiva till förslaget minus andelen negativa till förslaget.

Tabell A.2 Svenska folkets åsikter om förslaget att sänka fyraprocent-spärren till riksdagen 2006 (procent, balansmätt)

Sänka fyraprocentsspärren till riksdagen	++	+	o	-	--	summa procent	antal svarande	opinions balans
samtliga	2	7	24	30	37	100	1 543	-58
kvinnor	2	7	27	31	34	100	795	-56
män	3	7	21	29	40	100	748	-59
15-19 år	4	10	35	22	29	100	101	-37
20-24 år	5	0	31	29	35	100	72	-59
25-29 år	2	6	28	38	26	100	106	-56
30-39 år	1	8	23	28	40	100	237	-59
40-49 år	3	8	18	36	35	100	276	-60
50-59 år	2	5	26	29	38	100	281	-60
60-75 år	2	6	21	31	40	100	370	-63
76-85 år	1	8	24	21	46	100	100	-58
låg utbildning	3	8	32	23	34	100	340	-46
medellåg utbildning	4	7	30	27	32	100	487	-48
medelhög utbildning	1	5	19	32	43	100	301	-69
hög utbildning	1	5	13	40	41	100	392	-75
ren landsbygd	1	7	28	29	35	100	224	-56
mindre tätort	2	7	22	32	37	100	385	-60
stad eller större tätort	3	5	25	30	37	100	686	-59
Stockholm, Göteborg och Malmö	2	9	21	28	40	100	234	-57
mycket stort förtroende för politiker	0	38	0	39	23	100	13	-24
ganska stort förtroende	1	7	14	34	44	100	308	-70
varken stort eller litet förtroende	1	6	26	30	37	100	600	-60
ganska litet förtroende	3	6	21	30	40	100	299	-61
mycket litet förtroende	7	7	30	23	33	100	146	-42
vänsterpartiet	1	8	29	31	31	100	84	-53
socialdemokraterna	2	6	26	29	37	100	451	-58
miljöpartiet	3	15	29	25	28	100	118	-35
centerpartiet	1	4	23	30	42	100	123	-67
folkpartiet	2	2	16	37	43	100	104	-76
kristdemokraterna	1	6	23	42	28	100	102	-63
moderaterna	2	5	19	29	45	100	388	-67
sverigedemokraterna	17	14	30	25	14	100	36	-8
övriga partier	3	9	37	17	34	100	35	-39
mycket intresserad av politik	2	8	9	25	56	100	192	-71
ganska intresserad av politik	2	5	17	36	41	100	676	-70
inte särskilt intresserad av politik	2	8	34	26	30	100	564	-46
inte alls intresserad av politik	5	3	52	21	20	100	87	-33
diskuterat politik								
ingen gång	4	8	36	19	33	100	216	-40
någon gång under 12 m	1	3	35	31	30	100	140	-57
någon gång i halvåret	1	5	23	37	34	100	98	-65
någon gång i kvartalet	2	5	33	30	30	100	156	-53
någon gång i månaden	1	6	20	35	38	100	362	-66
någon gång i veckan	2	7	16	31	44	100	340	-66
flera gånger i veckan	4	8	14	29	45	100	182	-62

Kommentar: Resultaten är hämtade från SOM-undersökningen 2006. De fem svarsalternativ som erbjöds var ++ = "mycket bra förslag", + = "ganska bra förslag", o = "varken bra eller dåligt förslag", - = "ganska dåligt förslag", samt -- = "mycket dåligt förslag". Opinionsbalansmättet visar andelen positiva till förslaget minus andelen negativa till förslaget.

Tabell A.3 Svenska folkets åsikter om förslaget att genomföra fler nationella folkomröstningar 2006 (procent, balansmätt)

genomföra fler nationella folkomröstningar	++	+	o	-	--	summa procent	antal svarande	opinions balans
samtliga	8	24	37	20	11	100	1 545	+1
kvinnor	6	26	39	19	10	100	797	+3
män	9	23	34	22	12	100	748	-2
15-19 år	13	23	44	13	7	100	104	+16
20-24 år	17	32	35	12	4	100	72	+33
25-29 år	10	29	42	12	7	100	105	+20
30-39 år	10	32	30	22	6	100	234	+14
40-49 år	9	27	33	20	11	100	276	+5
50-59 år	6	24	37	21	12	100	283	-3
60-75 år	5	18	39	25	13	100	372	-15
76-85 år	1	15	42	19	23	100	99	-26
låg utbildning	7	21	41	20	11	100	342	-3
medellåg utbildning	11	24	40	17	8	100	489	+10
medelhög utbildning	7	29	35	19	10	100	304	+7
hög utbildning	5	24	30	27	14	100	390	-12
ren landsbygd	9	29	37	18	7	100	223	+13
mindre tätort	8	23	35	22	12	100	389	-3
stad eller större tätort	7	24	38	21	10	100	691	0
Stockholm, Göteborg och Malmö	9	24	35	19	13	100	229	+1
mkt stort förtroende för politiker	0	15	62	23	0	100	13	-8
ganska stort förtroende	6	23	32	24	15	100	310	-10
varken stort eller litet förtroende	5	24	39	22	10	100	601	-3
ganska litet förtroende	11	29	33	19	8	100	297	+13
mycket litet förtroende	17	26	32	16	9	100	148	+18
vänsterpartiet	13	32	38	14	3	100	84	+28
socialdemokraterna	7	23	37	20	13	100	453	-3
miljöpartiet	9	36	39	13	3	100	117	+29
centerpartiet	7	20	37	29	7	100	123	-9
folkpartiet	7	20	35	17	21	100	105	-11
kristdemokraterna	11	25	38	18	8	100	103	+10
moderaterna	5	21	35	26	13	100	388	-13
sverigedemokraterna	22	31	25	14	8	100	36	+31
övriga partier	11	22	39	20	8	100	36	+5
mycket intresserad av politik	13	21	27	21	18	100	193	-5
ganska intresserad av politik	9	26	31	24	11	100	680	0
inte särskilt intresserad av politik	5	25	43	19	8	100	561	+3
inte alls intresserad av politik	6	16	57	8	14	100	88	0
diskuterat politik								
ingen gång	6	15	49	18	12	100	218	-9
någon gång under 12 m	7	24	44	16	9	100	140	+6
någon gång i halvåret	7	26	37	23	7	100	99	+3
någon gång i kvartalet	6	24	38	16	16	100	157	-2
någon gång i månaden	5	25	36	25	9	100	360	-4
någon gång i veckan	10	28	30	23	9	100	344	+6
flera gånger i veckan	13	26	29	16	16	100	182	+7

Kommentar: Resultaten är hämtade från SOM-undersökningen 2006. De fem svarsalternativ som erbjöds var ++ = "mycket bra förslag", + = "ganska bra förslag", o = "varken bra eller dåligt förslag", - = "ganska dåligt förslag", samt -- = "mycket dåligt förslag". Opinionsbalansmättet visar andelen positiva till förslaget minus andelen negativa till förslaget.

Tabell A.4 Svenska folkets åsikter om förslaget att genomföra fler kommunala folkomröstningar 2006 (procent, balansmätt)

genomföra fler kommunala folkomröstningar	++	+	o	-	--	summa procent	antal svarande	opinions balans
samtliga	9	34	33	17	7	100	1 531	+19
kvinnor	9	35	34	15	7	100	788	+22
män	10	33	32	17	8	100	743	+18
15-19 år	16	19	48	11	6	100	101	+18
20-24 år	17	39	35	5	4	100	72	+47
25-29 år	15	32	39	11	3	100	103	+33
30-39 år	10	45	25	17	3	100	232	+35
40-49 år	9	42	26	16	7	100	274	+28
50-59 år	8	34	32	17	9	100	281	+16
60-75 år	7	28	36	21	8	100	370	+6
76-85 år	1	26	38	18	17	100	98	-8
låg utbildning	8	26	40	16	10	100	336	+8
medellåg utbildning	13	32	35	15	5	100	483	+25
medelhög utbildning	9	39	32	14	6	100	301	+28
hög utbildning	7	40	24	21	8	100	390	+18
ren landsbygd	10	36	34	13	7	100	220	+26
mindre tätort	9	31	31	21	8	100	383	+11
stad eller större tätort	9	35	33	16	7	100	686	+21
Stockholm, Göteborg och Malmö	10	35	34	15	6	100	229	+24
mycket stort förtroende för politiker	0	39	38	23	0	100	13	+16
ganska stort förtroende	8	38	27	18	9	100	305	+19
varken stort eller litet förtroende	6	35	36	18	5	100	600	+18
ganska litet förtroende	11	39	30	14	6	100	297	+30
mycket litet förtroende	22	28	30	14	7	100	148	+29
vänsterpartiet	12	45	31	10	2	100	82	+45
socialdemokraterna	7	32	34	18	9	100	446	+12
miljöpartiet	15	42	32	8	3	100	118	+46
centerpartiet	7	39	30	21	3	100	122	+22
folkpartiet	9	37	30	17	7	100	104	+22
kristdemokraterna	12	35	34	13	6	100	102	+28
moderaterna	8	31	32	20	9	100	386	+10
sverigedemokraterna	22	33	25	14	6	100	36	+35
övriga partier	11	22	44	17	6	100	36	+10
mycket intresserad av politik	15	36	24	14	11	100	191	+26
ganska intresserad av politik	10	38	28	17	7	100	675	+24
inte särskilt intresserad av politik	8	31	39	18	5	100	557	+16
inte alls intresserad av politik	3	19	53	11	14	100	85	-3
diskuterat politik								
ingen gång	8	20	46	18	8	100	217	+2
någon gång under 12 m	7	33	38	16	6	100	135	+18
någon gång i halvåret	8	31	37	17	7	100	98	+15
någon gång i kvartalet	7	34	32	18	9	100	154	+14
någon gång i månaden	8	38	31	17	6	100	360	+23
någon gång i veckan	11	41	27	15	6	100	342	+31
flera gånger i veckan	14	34	27	14	11	100	181	+23

Kommentar: Resultaten är hämtade från SOM-undersökningen 2006. De fem svarsalternativ som erbjöds var ++ = "mycket bra förslag", + = "ganska bra förslag", o = "varken bra eller dåligt förslag", - = "ganska dåligt förslag", samt -- = "mycket dåligt förslag". Opinionsbalansmättet visar andelen positiva till förslaget minus andelen negativa till förslaget.

Tabell A.5 Svenska folkets åsikter om förslaget att genomföra val till riksdag och kommuner vid olika tidpunkter 2006 (procent, balansmätt)

genomföra val till riksdag och kommuner vid olika tidpunkter	++	+	o	-	--	summa procent	antal svarande	balans
samtliga	5	12	35	25	23	100	1 537	-31
kvinnor	4	11	36	25	24	100	794	-34
män	6	13	33	25	23	100	743	-29
15-19 år	2	8	54	22	15	100	102	-27
20-24 år	6	11	40	15	28	100	72	-26
25-29 år	4	8	44	27	17	100	105	-32
30-39 år	5	11	35	28	21	100	233	-33
40-49 år	4	14	29	29	24	100	275	-35
50-59 år	4	13	34	23	26	100	282	-32
60-75 år	6	13	31	25	25	100	370	-31
76-85 år	7	12	35	22	24	100	98	-27
låg utbildning	3	10	40	22	25	100	340	-34
medellåg utbildning	5	12	39	23	21	100	486	-27
medelhög utbildning	3	12	34	25	26	100	301	-36
hög utbildning	7	15	26	29	23	100	390	-30
ren landsbygd	3	9	37	27	24	100	221	-39
mindre tätort	3	13	34	26	24	100	385	-34
stad eller större tätort	6	12	35	25	22	100	688	-29
Stockholm, Göteborg och Malmö	6	14	34	22	24	100	229	-26
mycket stort förtroende för politiker	8	25	25	17	25	100	12	-9
ganska stort förtroende	4	15	28	27	26	100	308	-34
varken stort eller litet förtroende	5	11	36	26	22	100	600	-32
ganska litet förtroende	3	10	36	28	23	100	295	-38
mycket litet förtroende	9	13	34	21	23	100	148	-22
vänsterpartiet	5	8	39	25	23	100	83	-35
socialdemokraterna	4	14	34	23	25	100	450	-30
miljöpartiet	4	10	37	29	20	100	117	-35
centerpartiet	3	12	35	32	18	100	123	-35
folkpartiet	9	10	34	21	27	100	104	-29
kristdemokraterna	4	14	32	32	18	100	102	-32
moderaterna	4	11	33	25	27	100	386	-37
sverigedemokraterna	8	14	36	22	19	100	36	-19
övriga partier	3	17	47	14	19	100	36	-13
mycket intresserad av politik	12	14	27	18	27	100	192	-19
ganska intresserad av politik	5	13	29	28	25	100	673	-35
inte särskilt intresserad av politik	3	11	42	25	19	100	561	-30
inte alls intresserad av politik	1	6	54	17	22	100	88	-32
diskuterat politik								
ingen gång	4	9	43	21	23	100	218	-31
någon gång under 12 m	3	6	43	27	21	100	138	-39
någon gång i halvåret	3	16	33	29	19	100	99	-29
någon gång i kvartalet	5	10	37	28	20	100	154	-33
någon gång i månaden	3	13	32	29	23	100	358	-36
någon gång i veckan	5	14	32	24	25	100	343	-30
flera gånger i veckan	8	12	31	19	29	100	182	-28

Kommentar: Resultaten är hämtade från SOM-undersökningen 2006. De fem svarsalternativ som erbjöds var ++ = "mycket bra förslag", + = "ganska bra förslag", o = "varken bra eller dåligt förslag", - = "ganska dåligt förslag", samt -- = "mycket dåligt förslag". Opinionsbalansmättet visar andelen positiva till förslaget minus andelen negativa till förslaget.

Tabell A.6 Svenska folkets åsikter om förslaget att minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år 2006 (procent, balansmätt)

minska mandatperiodernas längd från 4 till 3 år	++	+	o	-	--	summa procent	antal svarande	opinions balans
samtliga	6	11	24	26	33	100	1 554	-42
kvinnor	6	12	27	25	30	100	804	-37
män	6	10	21	28	35	100	750	-47
15-19 år	5	10	36	25	24	100	103	-34
20-24 år	12	17	22	28	21	100	72	-20
25-29 år	4	9	37	23	27	100	105	-37
30-39 år	5	12	26	26	31	100	238	-40
40-49 år	6	9	20	29	36	100	275	-50
50-59 år	7	10	24	25	34	100	285	-42
60-75 år	6	13	20	25	36	100	374	-42
76-85 år	5	13	20	27	35	100	102	-44
låg utbildning	8	14	28	22	28	100	346	-28
medellåg utbildning	7	11	29	26	27	100	490	-35
medelhög utbildning	4	12	20	29	35	100	302	-48
hög utbildning	3	9	17	28	43	100	393	-59
ren landsbygd	4	7	28	27	34	100	223	-50
mindre tätort	7	13	24	26	30	100	389	-36
stad eller större tätort	7	12	22	25	34	100	694	-40
Stockholm, Göteborg och Malmö	4	11	25	28	32	100	235	-45
mycket stort förtroende för politiker	8	15	16	15	46	100	13	-38
ganska stort förtroende	5	8	12	33	42	100	311	-62
varken stort eller litet förtroende	4	11	29	26	30	100	604	-41
ganska litet förtroende	5	13	22	27	33	100	296	-42
mycket litet förtroende	12	17	22	16	33	100	148	-20
vänsterpartiet	2	14	39	22	23	100	83	-29
socialdemokraterna	9	15	24	24	28	100	450	-28
miljöpartiet	6	14	25	30	25	100	117	-35
centerpartiet	2	4	27	29	39	100	123	-62
folkpartiet	1	8	21	29	41	100	104	-61
kristdemokraterna	5	9	17	30	39	100	102	-55
moderaterna	3	7	21	29	40	100	386	-59
sverigedemokraterna	22	11	28	17	22	100	36	-6
övriga partier	6	33	25	14	22	100	36	+3
mycket intresserad av politik	6	7	15	18	55	100	193	-60
ganska intresserad av politik	5	10	18	30	38	100	682	-53
inte särskilt intresserad av politik	7	13	31	27	22	100	566	-29
inte alls intresserad av politik	7	13	49	17	14	100	89	-11
diskuterat politik								
ingen gång	9	12	33	17	29	100	218	-25
någon gång under 12 m	4	14	36	24	22	100	139	-28
någon gång i halvåret	3	14	27	26	30	100	99	-39
någon gång i kvartalet	6	10	25	33	26	100	155	-43
någon gång i månaden	5	10	22	29	34	100	362	-48
någon gång i veckan	4	12	19	29	36	100	346	-49
flera gånger i veckan	8	8	17	23	44	100	184	-51

Kommentar: Resultaten är hämtade från SOM-undersökningen 2006. De fem svarsalternativ som erbjöds var ++="mycket bra förslag", +="ganska bra förslag", o="varken bra eller dåligt förslag", -="ganska dåligt förslag", samt --="mycket dåligt förslag". Opinionsbalansmättet visar andelen positiva till förslaget minus andelen negativa till förslaget.